

питання наявного досвіду методичного забезпечення театральних технологій всебічного формування школярів, що використовувалися педагогами ХХ ст.

Література

1. Алявкін С. Эстетическое воспитание: Третий период // Путь просвещения. – 1922. – №3. – С. 37–70.
2. Бех І.Д., Возняк О.В., Левківський М.В. Деякі аспекти нової виховної парадигми (в контексті творчості А.С.Макаренка) // Педагогіка і психологія. – 2001. – №1. – С. 5-17.
3. Герцык А. Искусство в жизни ребенка // Русская школа: общепедагогический журнал для школы и семьи. – СПб., 1905 г. – № 1. – январь. – С. 72–77.
4. Іванців Г. Український дитячий та шкільний театр // Книгаль. – 1919. – Ч. 23-26. – С. 1677–1679.
5. Мамонтов Я. Естетизація людини // Сучасні проблеми педагогічної творчості: Ч.1.: педагог мистець. – Харків: Держ вид-во України, 1922. – С. 25–33. (80 с.)
6. Острогорський Віктор Письма об эстетическом образовании. – М., 1908. – 77 с.

ПРОБЛЕМИ ТОНАЛЬНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ПРЕДМЕТІВ ПОБУТУ В НАВЧАЛЬНОМУ НАТЮРМОРТІ

Дмитренко В. В.

Криворізький державний педагогічний університет.

Анотація. У статті розглянуто питання використання методу уявної заміни предметів складної форми комбінацією простих геометричних тіл, з метою знаходження межі світлотіні на поверхні побутових предметів, під час малювання навчальних натюрмортів.

Ключові слова. натюрморт, предмети побуту, геометричні тіла, межа світлотіні.

Анотация. В статье рассмотрен вопрос использования метода мысленной замены предметов сложной формы комбинацией простых геометрических тел, с целью нахождения границы светотени на поверхности бытовых предметов, во время рисования учебных натюрморттов.

Ключевые слова. натюрморт, предметы быта, геометрические тела, граница светотени.

Annotation. In the article the considered question of the use of method of imaginary replacement of the articles of compound form by combination of simple geometrical bodies, with the purpose of finding of border of chiaroscuro on the surface of domestic objects, during drawing of educational still lifes.

Keywords: still life, domestic objects, geometrical bodies, border of chiaroscuro.

Постановка проблеми. Під час практичного малювання навчальних натюрмортів, складених з побутових предметів, однією із задач, що стоїть перед студентами є пластичне моделювання форм предметів за допомогою світлотіні. В ході вирішення цієї задачі виникає проблема знаходження лінії межі світлотіні на поверхнях предметів побуту. В наявній навчальній літературі з малюнку та живопису питання моделювання форм засобами світлотіні розглядається досить широко, але в питанні знаходження та побудови лінії межі світлотіні існує пробіл. В зв'язку з цим є відкритим питання розробки методу побудови межі світлотіні на поверхні складних форм, якими є побутові предмети.

питання наявного досвіду методичного забезпечення театральних технологій всебічного формування школярів, що використовувалися педагогами ХХ ст.

Література

1. Аваньин С. Эстетическое воспитание: Третий период // Путь просвещения. – 1922. – №3. – С. 37–70.
2. Бех І.Д., Возняк О.В., Левківський М.В. Деякі аспекти нової виховної парадигми (в контексті творчості А.С.Макаренка) // Педагогіка і психологія. – 2001. – №1. – С. 5-17.
3. Герцык А. Искусство в жизни ребенка // Русская школа: общепедагогический журнал для школы и семьи. – СПб., 1905 г. – № 1. – январь. – С. 72–77.
4. Іванців Г. Український дитячий та шкільний театр // Книгаль. – 1919. – Ч. 23-26. – С. 1677–1679.
5. Мамонтов Я. Естетизація людини // Сучасні проблеми педагогічної творчості: Ч.1.: педагог мистець. – Харків: Держ вид-во України, 1922. – С. 25–33. (80 с.)
6. Острогорський Віктор Письма об эстетическом образовании. – М., 1908. – 77 с.

ПРОБЛЕМИ ТОНАЛЬНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ПРЕДМЕТІВ ПОБУТУ В НАВЧАЛЬНОМУ НАТЮРМОРТІ

Дмитренко В. В.

Криворізький державний педагогічний університет.

Анотація. У статті розглянуто питання використання методу уявної заміни предметів складної форми комбінацією простих геометричних тіл, з метою знаходження межі світлотіні на поверхні побутових предметів, під час малювання навчальних натюрмортів.

Ключові слова. натюрморт, предмети побуту, геометричні тіла, межа світлотіні.

Анотация. В статье рассмотрен вопрос использования метода мысленной замены предметов сложной формы комбинацией простых геометрических тел, с целью нахождения границы светотени на поверхности бытовых предметов, во время рисования учебных натюрморттов.

Ключевые слова. натюрморт, предметы быта, геометрические тела, граница светотени.

Annotation. In the article the considered question of the use of method of imaginary replacement of the articles of compound form by combination of simple geometrical bodies, with the purpose of finding of border of chiaroscuro on the surface of domestic objects, during drawing of educational still lifes.

Keywords: still life, domestic objects, geometrical bodies, border of chiaroscuro.

Постановка проблеми. Під час практичного малювання навчальних натюрмортів, складених з побутових предметів, однією із задач, що стоїть перед студентами є пластичне моделювання форм предметів за допомогою світлотіні. В ході вирішення цієї задачі виникає проблема знаходження лінії межі світлотіні на поверхнях предметів побуту. В наявній навчальній літературі з малюнку та живопису питання моделювання форм засобами світлотіні розглядається досить широко, але в питанні знаходження та побудови лінії межі світлотіні існує пробіл. В зв'язку з цим є відкритим питання розробки методу побудови межі світлотіні на поверхні складних форм, якими є побутові предмети.

Робота виконана у контексті програми НДР – Криворізького державного педагогічного університету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових робіт останнього часу, що мають відношення до даних питань можна виділити публікації: В. П. Авраменка, К. Н. Аксенова, Г. В. Біди, М. М. Ростовцева, А. В. Триसेлева і деяких інших дослідників. У цих роботах розглядається питання тонового моделювання малюнка, але не зосереджується увага на побудові лінії межі світлотіні на поверхні предметів під час їх моделювання тоном. Між тим, не виконавши вірної побудови межі світлотіні, практично не можливо успішно промодельовати тоном об'ємні форми побутових предметів.

Мета статті. Розробити методику побудови лінії межі світлотіні використовуючи метод приведення предметів складної форми до комбінації простих геометричних тіл.

Результати дослідження Натюрморт як навчальна постановка є провідним засобом одержання необхідних знань, вмінь та навичок під час практичних занять з малюнку, живопису та композиції на молодших курсах художньо-графічного факультету. Можливість групувати різні предмети, вибираючи їх з того багатства форм та матеріалів, що оточують нас і підбирати їх у відповідності з навчальними та творчими задачами робить його незамінним програмним завданням у навчальному процесі. Натюрмортна постановка є таким навчальним об'єктом, на прикладі якого з найбільшою повнотою відбувається засвоєння закономірностей зображення предметів на площині. В педагогічному навчальному закладі натюрморт набуває особливого значення і тому, що він є основним об'єктом зображення на заняттях в школі. [3.9]

Навколишній світ складається з безкінечно різноманітних комбінацій різних об'ємів, але всі ці об'єми в решті решт являють собою комбінацію простих геометричних тіл (куб, куля, циліндр, призма тощо). Навіть фігура людини, її голова, руки є складними об'ємами, в основі яких ми знову знайдемо комбінації простих геометричних тіл: куба, кулі, циліндра тощо. [1.28]

Ясне уявлення про конструкцію предмета, розміщення його поверхонь у просторі по відношенню до джерела світла і того хто малює – необхідна умова для правильної передачі в малюнку його об'єму та форми. Уявляючи в основі будови складних форм сполучення геометричних тіл, одержуємо можливість вірно зрозуміти конструкцію, перспективне скорочення натури її тривимірність, розміщення в просторі та площу, яку займають в плані їх основи.

В зв'язку з цим основою для вивчення принципів побудови і пластичного моделювання усіх форм, що існують важливим є здобуття знань та вмінь практичної побудови та моделювання засобами світлотіні простих геометричних тіл. Малюючи геометричне тіло, неможна обмежуватися тільки його зовнішнім контуром потрібно добре уявляти собі не тільки те, що знаходиться в полі зору, але і невидимі, закриті чим не будь частини предметів; потрібно не змальовувати, а будувати геометричну форму, попередньо з'ясувавши основний принцип об'ємної побудови. Під час аналізу будови геометричних тіл бажано скористатися різними допоміжними лініями. Це будуть осьові лінії, якщо форма симетрична. Лініями, що уточнюють перспективне положення форми, можуть бути різні контрольні вертикалі та горизонталі. Для того щоб проконтролювати правильність побудови геометричної форми, необхідно легкими лініями позначити невидимі грані форми, промальовувати геометричну форму немовби наскрізь. Такий метод відтворення геометричних форм – за допомогою контролюючих ліній – гарантує правильність їхньої побудови. [1.29]

Засвоєння правил зображення простих геометричних тіл буде слугувати міцною базою не лише в побудові більш складних за формою предметів але і у вирішенні світлотіньових задач під час їх пластичного моделювання тоном.

Засобами рішення світлотіньових задач в малюнку є тушування та штриховка, за допомогою яких виявляють об'ємність предметів. Переходи від світла до тіні на сторонах багатогранників мають різкі переломи на ребрах і тут не виникає проблеми знаходження компонентів світлотіні. На тілах обертання відбувається поступовий, не завжди зрозумілий початківцям, перехід від світла

до полу тонів, потім до тіні і далі до рефлексів. Щоб виконувати тональне моделювання об'ємної форми засобами світлотіні, необхідно чітко уявляти де і який компонент світлотіні на поверхні предмета розміщений, яку він має форму, яку частину поверхні предмета займає.

Під час виконання практичних завдань на заняттях з малюнку, а саме розпочинаючи тональне моделювання натюрмортів, початківці стикаються з проблемою знаходження межі світлотіні на побутових предметах обертальної форми. В даному випадку під межею світлотіні ми маємо на увазі умовну лінію, що лежить на поверхні предмета і відділяє "велике" світло від "великої" тіні. Не маючи достатніх навиків в малюванні і не розуміючи об'ємну форму в просторі, учні не можуть зрозуміти, як розміщується межа світлотіні на поверхні предмету залежно від його форми і напряму освітлення. На їхніх малюнках лінія межі світлотіні не лежить на поверхні предмету, не повторює його форму. Якщо подивитися на рисунки початківців, то можна помітити, що малюючи предмет з різних точок зору, всі вони малюють межу світлотіні практично в одному і тому ж місці на поверхні предмету, притому, що по відношенню до предмета, що зображується одні учні розташовані з боку світла, інші практично в контражурі, а треті десь посередині. Після правки малюнка викладачем учні продовжуватимуть виконувати малюнок, але якщо пересадити їх на нове місце, вони знову не зможуть зрозуміти і знайти де і як розміщується межа світлотіні на поверхні предмета.

Для того, щоб навчитися вирішувати цю задачу, студентам потрібно використовувати метод приведення складних по формі предметів до сполучення простих геометричних тіл, на яких не важко знайти межу світлотіні. Будь-який побутовий предмет складної обертальної форми можна уявити як предмет, що складається з геометричних тіл обертання – циліндра, конуса, кулі або тора. Такий аналітичний розбір дасть студенту можливість правильно зрозуміти форму і вірно зобразити всі необхідні компоненти світлотіні на поверхні будь-якого предмета.

Розглянемо, де виникає межа світлотіні на простих геометричних тілах обертання і як змінюється розташування лінії межі світлотіні на поверхні залежно від зміни розташування джерела світла (вище за предмет, нижче за предмет, правіше, лівіше). Зрозуміло, що лінія межі світлотіні розділяє освітлену і тіньову поверхні предмета і в залежності від зміни місцеположення джерела світла по відношенню до предмета її розміщення на поверхні та зовнішній вигляд повинні змінюватися.

Якщо ми будемо змінювати висоту розміщення джерела світла, не міняючи його положення в горизонтальній площині по відношенню до *циліндра*, то це ніяк не впливає на розташування межі світлотіні на зовнішній бічній поверхні циліндра, а лінія падаючої тіні на внутрішній поверхні, якщо циліндр відкритий, переміщується по висоті з переміщенням по висоті джерела освітлення. В той же час зміна висоти розміщення джерела світла впливає на місцеположення межі світлотіні на бічній поверхні *конуса*. На конусі з вершиною зверху, з підняттям джерела світла вгору межа світлотіні зміщується в сторону тіні і площа тіні зменшується, а при опусканні джерела світла межа світлотіні переміщується в сторону світла і площа тіні збільшується. На перевернутому конусі з вершиною донизу все відбувається навпаки.

Якщо ми уявимо складне об'ємне тіло що складається з поєднаних між собою в основах циліндра і двох конусів зверху та знизу, то можемо звернути увагу на те що лінії межі світлотіні на бічних поверхнях конусів та циліндра не поєднуються між собою. Щось близьке до поєднання можливе лише в одному випадку коли джерело світла знаходиться на одній горизонтальній осі з уявним тілом. В більшості ж випадків цього не відбувається і зі збільшенням відстані між джерелом світла і горизонтальною віссю складного тіла розходження між лініями межі світлотіні на циліндрі та конусах збільшується. Розуміння цього явища дуже важливе оскільки значна частина побутових предметів має в своїй конструкції сполучення циліндрів та конусів.

Зі зміною висоти джерела світла відносно положення *кулі* змінюється і розміщення межі світлотіні на її поверхні. Не помічаючи цього початківці, які

не мають досвіду, малюють межу світлотіні в якомусь для них зручному місці, що не має ніякого відношення до напрямку освітлення. В даному випадку треба розуміти, що якщо заключити лінію межі світлотіні в площину, а на кулі лінія межі світлотіні буде в формі кола, то ця площина завжди буде перпендикулярна напрямку променів світла.

Під час малювання слід уважно проаналізувати де на поверхні тіла обертання буде знаходитись межа світлотіні в залежності від взаємного розміщення тіла обертання, джерела світла і того хто малює (світло за студентом, перед ним, світло збоку). Тут учень повинен звернути увагу на те, чого більше на поверхні тіла він може бачити зі свого місця: світла чи тіні і на скільки більше. Тобто, необхідно проаналізувати пропорційні відношення освітленої та тіньової площин поверхні тіла.

Зрозумівши закономірності взаємозв'язку між розміщенням джерела світла і межею світлотіні на поверхні простих геометричних тіл обертання, зможемо будувати лінію межі світлотіні на побутових предметах складної форми. Для прикладу візьмемо глиняній глечик. Якщо проаналізувати його об'єми, то можна уявити глечик складеним з циліндра та декількох конусів, або циліндра, кулі і декількох конусів. Після цього легко побудувати лінію межі світлотіні на його складній об'ємній формі, побудувавши лінії меж світлотіні на кожному окремому простому геометричному тілі, а потім об'єднавши їх в одну лінію.

Під час малювання лінії межі світлотіні за допомогою запропонованої методики в деяких місцях виникають різкі, схожі на сходи, переходи, яких немає на реальному предметі. Слід розуміти, що подібний результат виникає через те, що ми максимально зменшили кількість простих геометричних тіл з яких складається предмет, для простоти малювання. Тому необхідно вирівняти всі переходи, схожі на сходи, в тих місцях де їх не має, провівши плавну лінію маючи на увазі, що переходи схожі на сходи зменшувались би в розмірі тим більше, чим більшою була б кількість простих геометричних тіл з яких би ми конструювали наше складне тіло.

Висновки. Використання даного методу знаходження та побудови межі світлотіні дозволить учням знаходити велику тінь і велике світло на тілах любой форми при любому напрямі освітлення, під час малювання навчальних натюрмортів складених з предметів побуту.

Для більшої наочності на уроках малювання можна виготовити об'ємні моделі простих геометричних тіл з яких можна було б скласти в різних комбінаціях різні складні об'ємні фігури для вивчення запропонованої методики.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Крім проблеми знаходження лінії межі світлотіні на поверхні складних предметів під час тонового моделювання їх форми існує і проблема знаходження площі та форми полу тіні і світла на освітленій частині поверхні. Використовуючи запропонований вище метод, слід проаналізувати його можливості для вирішення згадуваної проблеми.

Література:

1. Аксенов К. Н. Рисунок. М., Плакат. 1987. – 192 с., ил.
2. Беда Г. В. основы изобразительной грамоты. М., Просвещение. 1981. – 239 с., ил.
3. Изобразительное искусство. 1 курс. Учебно-методическое пособие. Под ред. Унковского А. А. м., Просвещение. 1985. – 120 с., ил.
4. Пучков А.С. Методика работы над натюрмортом. М., Просвещение. 1982. – 160 с., ил.
5. Ростовцев Н. Н. Академический рисунок. М., Просвещение. 1973. – 303 с., ил.
6. Ткач Д. И. Архитектурное черчение. Киев, Будивельник. 1991. – 272 с., ил.
7. Школа изобразительного искусства. Вып. 2. Учебно-методическое пособие. Под ред. Йогансона Б. В. и др. М., Изобразительное искусство. 1988. – 160 с., ил.

КОЛЬОРОЗНАВСТВО В СТРУКТУРІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Дутчак І. І.

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Анотація. В статті розкрито особливості викладання кольорознавства у вищих педагогічних навчальних закладах у структурі ступеневої підготовки вчителя образотворчого мистецтва. Визначено основні завдання курсу і представлена програма.

Ключові слова. фахова підготовка, образотворче мистецтво, кольорознавство, живопис.

Анотація. Дутчак І.І. Цветоведение в структуре подготовки учителя изобразительного искусства. В статье раскрыты особенности преподавания цветоведения в высших педагогических учебных заведениях в структуре подготовки учителя изобразительного искусства. Определены основные задания курса и представлена программа.

Ключевые слова. профессиональная подготовка, изобразительное искусство, кольорознавство, живопись

Висновки. Використання даного методу знаходження та побудови межі світлотіні дозволить учням знаходити велику тінь і велике світло на тілах любой форми при любому напрямі освітлення, під час малювання навчальних натюрмортів складених з предметів побуту.

Для більшої наочності на уроках малювання можна виготовити об'ємні моделі простих геометричних тіл з яких можна було б скласти в різних комбінаціях різні складні об'ємні фігури для вивчення запропонованої методики.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Крім проблеми знаходження лінії межі світлотіні на поверхні складних предметів під час тонового моделювання їх форми існує і проблема знаходження площі та форми полу тіні і світла на освітленій частині поверхні. Використовуючи запропонований вище метод, слід проаналізувати його можливості для вирішення згадуваної проблеми.

Література:

1. Аксенов К. Н. Рисунок. М., Плакат. 1987. – 192 с., ил.
2. Беда Г. В. основы изобразительной грамоты. М., Просвещение. 1981. – 239 с., ил.
3. Изобразительное искусство. 1 курс. Учебно-методическое пособие. Под ред. Унковского А. А. М., Просвещение. 1985. – 120 с., ил.
4. Пучков А. С. Методика работы над натюрмортом. М., Просвещение. 1982. – 160 с., ил.
5. Ростовцев Н. Н. Академический рисунок. М., Просвещение. 1973. – 303 с., ил.
6. Ткач Д. И. Архитектурное черчение. Киев, Будивельник. 1991. – 272 с., ил.
7. Школа изобразительного искусства. Вып. 2. Учебно-методическое пособие. Под ред. Йогансона Б. В. и др. М., Изобразительное искусство. 1988. – 160 с., ил.

КОЛЬОРОЗНАВСТВО В СТРУКТУРІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Дутчак І. І.

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Анотація. В статті розкрито особливості викладання кольорознавства у вищих педагогічних навчальних закладах у структурі ступеневої підготовки вчителя образотворчого мистецтва. Визначено основні завдання курсу і представлена програма.

Ключові слова. фахова підготовка, образотворче мистецтво, кольорознавство, живопис.

Анотація. Дутчак І.І. Цветоведение в структуре подготовки учителя изобразительного искусства. В статье раскрыты особенности преподавания цветоведения в высших педагогических учебных заведениях в структуре подготовки учителя изобразительного искусства. Определены основные задания курса и представлена программа.

Ключевые слова. профессиональная подготовка, изобразительное искусство, кольорознавство, живопись

Annotation. Dutchak I.I. The theory of color in structure of preparation of the teacher of the fine arts. In article features of teaching of the theory of color in the supreme pedagogical educational institutions in structure of preparation of the teacher of the fine arts are opened. Definitely the basic tasks of a rate the program also is submitted.
Key words. Vocational training, the fine arts, the theory of color, painting

Постановка проблеми. Людина сприймає світ в кольорі. Неперервна зміна кольорових відчуттів супроводжує його на протязі всього життя. Всі види образотворчого і прикладного мистецтва широко використовують можливості впливу кольору на людину. Сучасна наука орієнтує на те, що колір – це властивість предмета викликати певні зорові відчуття в залежності від хвиль сонячного спектра, які відбиває цей предмет. Зважаючи на те, що сприймання і відтворення кольору, кольорової палітри вимагає систематичного тренування і порівняння, ми можемо виділити педагогічний аспект зазначеної проблеми [4]. Необхідно пам'ятати те, що так само як вчити рахувати, читати і писати, потрібно вчити сприймати і розуміти кольори. І чим раніше починати цей процес, тим більшого успіху досягає глядач. Покликані вирішувати ці питання в загальноосвітній школі вчителі образотворчого мистецтва. Саме це окреслює проблему кольорознавчої підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Утвердження особистісно орієнтованого підходу у сучасній професійній педагогіці зумовлює переосмислення сутності і структури змісту професійної педагогічної освіти і спрямування його на розвиток індивідуально-психологічних, творчо-педагогічних та соціально-культурних підвалин особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. За таких умов зміст підготовки вищезначеного педагога розуміється вже не лише як система наукових знань, практичних умінь і професійних навичок, а також як педагогічно адаптований соціальний досвід людства сприймання і відображення оточуючого [5].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями змісту та особливостей викладання кольорознавства в вищих навчальних закладах займалися Л.Бичкова, К.Воробйова, А.Пташко.

Результати дослідження. В умовах ступеневої підготовки вчителя образотворчого мистецтва структурним компонентом виділяється навчальна дисципліна «Кольорознавство». Вона виступає науково-практичною базою подальшої живописної майстерності художника-педагога. Викладається дисципліна протягом першого семестру другого курсу в комплексі з іншими навчальними профільними предметами. Реалізація такого підходу уможливорюється на основі збагачення змісту професійної підготовки майбутніх педагогів мистецьких дисциплін колористичним компонентом, що охоплює як самі різновиди мистецтв, так і адаптовані до вимог вивчення певного навчального предмета елементи знань про колір [3].

Таким чином, необхідним структурним компонентом підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва в умовах ступеневої освіти виступає кольорознавство, що визначає такі професійні пріоритети:

- наукова основа кольорознавства;
- системне об'єднання матеріалу кольорознавства з іншими професійно-орієнтованими або спеціальними предметами;
- орієнтація кольорознавства на практичну художньо-творчу і педагогічну діяльність;
- тісний взаємозв'язок з загальною психологією та психологією художньої творчості.

З огляду на зазначене, нами виявлені основні напрями подальшої розробки великої кількості питань розвитку кольорознавства в умовах ступеневої освіти.

Образотворче мистецтво – один з найважливіших предметів у школі, адже в процесі виховання та творчого розвитку особистості саме урок образотворчого мистецтва відіграє значну роль, допомагаючи увійти в світ творчості та краси й прилучитися до скарбів художньої культури. Образотворче мистецтво справляє чи не найефективнішу дію на людину, бо завдяки своїй універсальності плідно розвиває її емоційно-чуттєву сферу, поглиблює знання, інтенсифікує візуальний і сенсорний досвід, формує загальну та естетичну культуру.

В процесі занять майбутній вчитель образотворчого мистецтва вчиться бачити і розуміти прекрасне як в оточуючому житті, так і в творах мистецтва. В студентів формується емоційно-естетичне відношення до об'єктів та явищ. За допомогою олівця та пензля вони привчаються створювати прекрасне. Важлива роль образотворчого мистецтва в ідейному, моральному, естетичному вихованні студентів, в пізнанні ними дійсності. Заняття образотворчим мистецтвом виступають як діяльний засіб розвитку творчої уяви та зорової пам'яті, просторових уявлень, художніх здібностей, образотворчих вмінь і навичок, вольових властивостей, якостей особистості студента, його індивідуальності.

Курс "Кольорознавство" – одна з навчальних дисциплін, яка є частиною профільної повної загальної середньої освіти у підготовці кваліфікованого вчителя образотворчого мистецтва. Предмет – складова частина загально художнього і естетичного виховання студентів педагогічних інститутів художнього профілю.

Основні завдання навчального предмету "Кольорознавство":

- розвиток художньо-естетичного сприймання студентів;
- розвиток практичних вмінь і навичок у користуванні акварельними та гуашевими фарбами;
- формування вмінь колористично аналізувати твори мистецтва, відчувати кольорову гаму предметного середовища та творів мистецтва.

Курс охоплює теоретичну і практичну частини. Теоретична база сприяє осмисленому виконанню практичних завдань, готує студентів до професійно-якісного виконання живописних робіт у акварельній та гуашевій техніках. Мета практичної частини – закріпити теоретичні знання з основ кольорознавства, залучити студентів до творчої роботи.

Процес формування у майбутніх учителів образотворчого мистецтва базових знань з кольорознавства може бути ефективним за умов:

- науково обгрунтованого відбору змісту цих знань на основі критеріїв повноти розкриття положень теорії колористики, професійної значущості та доступності;
- спеціально організованої кольорознавчої підготовки, яка забезпечується впровадженням викладання на факультетах дисципліни „Педагогічне кольорознавство”;
- комплексного використання засобів навчально-методичного забезпечення процесу формування базових знань; технології повного засвоєння, адаптованої до умов викладання цієї дисципліни на факультетах образотворчого мистецтва; багатокритеріальної системи оцінювання результатів навчальної діяльності [1].

Кольоросприймання, виступаючи засобом пізнання світу і його естетичного освоєння, об'єднує в собі процеси логічного і образного осмислення дійсності. Тому воно може використовуватися як унікальний засіб розвитку абстрактно-теоретичного і творчо-фантазійного мислення, що поряд з іншими факторами стимулює розвиток здатності до усунення між предметних бар'єрів, швидкого схоплення смислу, розпізнавання значущих критеріїв тощо. Особливо це актуально для майбутніх вчителів початкових класів, оскільки специфікою їх педагогічної діяльності є полідисциплінарність, що вимагає рівномірності розвитку всіх видів мислення. Розширення досвіду внаслідок оперування колористичними образами і символами служить основою для формування у майбутніх учителів панорамної антиципації [2].

Рекомендований розподіл годин за розділами курсу

№ а/а	Назва розділів та тем програми	Форма організації заняття	Обсяг навчальних годин	
			АУД	СРС
1	2	3	4	5
1	Семестр 3. Кольорознавство. Розділ 1. Основи кольорознавства. Живопис – мистецтво кольору. Матеріали живопису. Акварельні, гуашеві, темперні,	л	2	

	акрилові, олійні, анілінові фарби.			
2	Робота кольором. Вимоги до користування акварельними фарбами. Правила поведження з аквареллю.	л	2	1
3	Розділ 2. Техніко-практичні основи живопису акварельними та гуашевими фарбами. Виконання кольорових заливок акварельними фарбами.	л	2	
4	Виконання кольорових заливок акварельними фарбами за насиченістю.	п	2	1
5	Виконання кольорових заливок акварельними фарбами з поступовим переходом одного кольору в інший.	п	2	
6	Виконання кольорового кола по Гете. Кольорова система Рунге.	п	4	2
7	Виконання кольорового кола Освальда.	п	4	
8	Побудова кольорової піраміди.	п	4	2
9	Правила роботи гуашевими фарбами.	п	1	
10	Техніки роботи гуашевими фарбами.	п	1	
11	Техніки роботи акварельними фарбами.	п	4	2
12	Назви фарб та їх характеристика. Властивості фарб за світлостійкістю.	п	2	
13	Живопис в техніці Грिцайль.	п	6	2
	ВСЬОГО		32	10

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Кольорознавство (32 год., 6 лекційних, 26 практичних).

Розділ 1. Основи кольорознавства.

Наука про колір. Призначення кольористики. Історія кольорознавства. Природа кольору. Матеріали живопису. Характеристика акварельних, гуашевих, темперних, акрилових, олійних, анілінових фарб.

Вимоги до користування фарбами.

Розділ 2. Техніко-практичні основи живопису.

Правила роботи акварельними та гуашевими фарбами. Назви фарб.

Властивості фарб за світлостійкістю.

Орієнтовні завдання (акварельні та гуашеві фарби).

- Замалювати квадрати різними кольорами спектру.

- Виконання розтяжки кольору за насиченістю.

- Завдання на поступовий перехід кольору в колір.

- Виконання кольорових кіл Гете, Освальда. Виконання заливок кольорової системи Рунге та кольорової піраміди. Виконання нескладних живописних робіт в різних техніках акварелі та гуаші. Виконання роботи в техніці гризайль.

Висновки. Отже, кольорознавство в умовах ступеневої освіти посідає неабияке значення. Навчальна дисципліна сприяє розвитку унікальних форм творчого самовияву, формує ціннісні установки, підвищує рівень професійної майстерності майбутніх учителів. Об'єктивно впливаючи на формування колористичної культури, сприяє усвідомленню колірної гармонії, розумінню закономірностей композиції та функціонального призначення об'єктів, активно популяризує народні традиції. Зміст навчальної дисципліни тісно пов'язано з іншими спеціальними предметами, що сприяє усвідомленому засвоєнню як теоретичного матеріалу, так і розвитку практичних умінь та навичок художньо-творчої діяльності.

Література

1. Бичкова Л.В. Формування базових знань з кольорознавства в учителів початкових класів: Дис... канд. пед. наук – К., 1996. – 180с.
2. Висер В. Система цвета в живописи. Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2004. – 192 с.: ил.
3. Живопись: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр Владос, 2003. – 224 с., 32 с. ил.: ил.
4. Ермолова-Томшина Л.Б. Психология художественного творчества: Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура, 2005. – 304 с.
5. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна і мистецька: навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.

МАЛЮВАННЯ З НАТУРИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ейвас Л.Ф.

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. Досліджується вплив малювання з природи на розвиток творчої уяви школярів в умовах уроку та гуртка в декоративно-прикладній творчості. Визначаються шляхи подолання труднощів образотворчої діяльності (тематичне та декоративне малювання).

Ключові слова. малювання з природи (вивчення живої форми), образи уяви, реалістичні форми та декоративні.

Анотация. Эйвас Л.Ф. Рисование с природы как фактор развития творческого воображения школьников в процессе изобразительной деятельности. Исследуется влияние рисования с природы на развитие творческого

- Завдання на поступовий перехід кольору в колір.

- Виконання кольорових кіл Гете, Освальда. Виконання заливок кольорової системи Рунге та кольорової піраміди. Виконання нескладних живописних робіт в різних техніках акварелі та гуаші. Виконання роботи в техніці гризайль.

Висновки. Отже, кольорознавство в умовах ступеневої освіти посідає неабияке значення. Навчальна дисципліна сприяє розвитку унікальних форм творчого самовияву, формує ціннісні установки, підвищує рівень професійної майстерності майбутніх учителів. Об'єктивно впливаючи на формування колористичної культури, сприяє усвідомленню колірної гармонії, розумінню закономірностей композиції та функціонального призначення об'єктів, активно популяризує народні традиції. Зміст навчальної дисципліни тісно пов'язано з іншими спеціальними предметами, що сприяє усвідомленому засвоєнню як теоретичного матеріалу, так і розвитку практичних умінь та навичок художньо-творчої діяльності.

Література

1. Бичкова Л.В. Формування базових знань з кольорознавства в учителів початкових класів: Дис... канд. пед. наук – К., 1996. – 180с.
2. Висер В. Система цвета в живописи. Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2004. – 192 с.: ил.
3. Живопись: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений.– М.: Гуманит. изд. центр Владос, 2003. – 224 с., 32 с. ил.: ил.
4. Ермолова-Томшина Л.Б. Психология художественного творчества: Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура, 2005. – 304 с.
5. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна і мистецька: навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.

МАЛЮВАННЯ З НАТУРИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ейвас Л.Ф.

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. Досліджується вплив малювання з природи на розвиток творчої уяви школярів в умовах уроку та гуртка в декоративно-прикладній творчості. Визначаються шляхи подолання труднощів образотворчої діяльності (тематичне та декоративне малювання).

Ключові слова. малювання з природи (вивчення живої форми), образи уяви, реалістичні форми та декоративні.

Анотация. Эйвас Л.Ф. Рисование с природы как фактор развития творческого воображения школьников в процессе изобразительной деятельности. Исследуется влияние рисования с природы на развитие творческого

воображення школярів в умовах навчального уроку та груп декоративно-прикладного творчості. Визначаються шляхи подолання складнощів образотвірної діяльності (тематичне та декоративне малювання).

Ключеві слова: малювання з природи (вивчення живої форми), образи уявлення, реальні форми та декоративні.

Annotation. *Evvas Influencing of painting is explored from nature on development of creative imagination of schoolboys in the conditions of educational lesson and groups of the decoratively-applied creation. The ways of surmounting obstacles of graphic activity are determined (thematic and decoratively drawing.*

Key words: *painting from nature (study of living form) imagination the real forms and the decorative forms.*

Постановка проблеми. У циклі видів образотвірної діяльності на уроках образотвірчого мистецтва в школі малювання з природи є основоположним.

Малювання з природи привчає правильно вести спостереження, мислити та аналізувати природу. Процес пізнання об'єктивної реальності багато в чому залежить від ступеня розвитку зорового апарату, від людської здатності аналізувати і синтезувати отримувані зорові враження. В навчальному малюнку процес пізнання природи не є простим спогляданням, а переходом від поодиноких і неповних понять про предмет до повного уявлення про нього.

Природа, що знаходиться перед очима, доступна зору, дотик, вимірюванню і порівнянню, отже навчання малюванню з природи в школі веде до розвитку розумових здібностей, оскільки діти привчаються правильно судити про форму предмету на основі зорових та тактильних вражень та науково-обґрунтованих даних про перспективу, теорію тіней, кольорознавство та анатомію.

Малювання з природи є найважливішим засобом розвитку зорового сприйняття, мислення, пам'яті, просторових уявлень, творчої уяви, уваги, відчуттів, волі, характеру.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Здатність до творчості у зв'язку з вмінням аналізувати і зображати реальні форми природи була предметом досліджень Л. Виготського, Б. Ананьєва, В. Кузіна, М. Волкова, С. Ігнат'єва, П. Якобсона, Б. Юсова та ін.

У дисертаційних дослідженнях, що стосуються різних сторін малювання з природи (С. Титов, В. Падчеваров, Т. Виноградова, А. Киріченко, А. Антонов та ін.), аргументується особлива важливість цього виду образотвірної діяльності.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є: усвідомлення якісного впливу малювання з натури на здатність дитини аналізувати та синтезувати отримані зорові враження; характеристика авторських методів, які сприяють розвитку творчої уяви школярів, надбанню ними навичок та вмінь перетворення реальних форм в декоративні.

Результати дослідження. За свідченням істориків і мистецтвознавців, винятковою спостережливістю, умінням бачити природу відрізнялися всі видатні художники: Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Рембрандт, А. Дюрер, О. Роден, І. Репин, В. Суриков, І. Крамський, В. Поленов, І. Левітан, М. Нестеров, Б. Іогансон, А. Пластов та багато інших.

Розвиток "гострого" бачення природи в дитячому віці має велике значення для подальшого розвитку творчої образотворчої діяльності. Так В.Суриков використовував в період зрілої творчої діяльності свої яскраві дитячі враження.

Талановиті художники - педагоги К. Брюллов, П. Чистяков нагадували своїм учням про настійну необхідність ставити питання-завдання в процесі малювання. Послідовно ставлячи такі питання, художники кожного разу як би вперше дивляться на предмет, досліджують його. П. Чистяков вважав малювання не менш важливим, чим інші загальноосвітні предмети. Адже малюючи з природи, дитина не просто спостерігає предмет, але і вивчає його, аналізує.

В сучасній психології та мистецькій педагогіці питання впливу малювання з природи (аналізу живої форми) на розвиток дитячої уяви є, як і раніш, актуальним. Згідно висновків психолога Л. Виготського, існує чотири форми зв'язку творчої уяви з дійсністю: образи уяви будуються з елементів дійсності, пізнаної дитиною; уява керується чужим досвідом, історичним або соціальним; відчуття впливає на уяву і навпаки, уява впливає на відчуття; продукти уяви реалізуються в конкретні речі. [2,17]. Дані дослідження були продовжені М. Волковим, Є. Ігнат'євим, П.Якобсоном.

У контексті досліджень Є. Ігнат'єва та М. Лошакова школярі 1-4 класів ілюстрували байку І. Крилова "Ворона і Лисиця". На першому уроці діти

малювали за уявленням на основі вікових візуальних вражень. Малюнки виходили "дошкільними". Зображення персонажів та простору навколо них було схематичним, поверхневим. Діти малювали птаха та лисицю взагалі, не передаючи саме їх характерних особливостей. Композиції були фронтальними, дійові особи не пов'язані композиційно поміж собою. Пізніше були обговорені недоліки малюнків, а учні попереджені про те, що на наступних двох заняттях вони матимуть можливість помалювати лисицю і ворону з натури в різних положеннях (використовувалися чучела) та ялину (використовувалися таблиці й світліни). На четвертому за рахунком занятті дітям запропонували повторно проілюструвати байку. Повторні ілюстрації були значно кращі, конкретніші, жвавіші, образніші.

Одним з висновків, зроблених Є.Ігнат'євим був наступний: "Зображення за уявою потребує систематичного удосконалення вміння поглиблено бачити предмети та обов'язково повинно спиратися на можливо більшу практику в малюванні з натури. Поглиблене бачення предмету та малювання з натури - основа повноцінного реалістичного зображення за уявою" [2, 58].

Згодом в "Психології образотворчої діяльності дітей" Є.Ігнат'єв наголошує що "...формуванню вміння "бачити" природу у дітей шкільного віку сприяє розглядання та розбір разом зі вчителем картин чудових художників (розповідь про задум картини, показ її перших ескізів, етюдів ...) [4, 98].

Помітну роль у формуванні методики викладання малювання з натури в школі зіграв Н. Ростовцев. У своєму курсі лекцій "Академічний малюнок" автор називає малювання з натури математикою мистецтва, яка вчить розуміти закономірності форм природи [7].

А. Антонов в дисертаційних дослідженнях "Малювання з натури як загальноосвітній предмет" стверджує, що саме малюванню з натури належить провідна роль у вихованні художнього смаку і розвитку творчої уяви дітей методами і засобами уроків малювання в школі, зазначаючи, що малювання з натури розвиває пізнавальну активність школярів [1].

У дисертації В. Сюзевої звучить думка про те, що, не володіючи достатнім досвідом в спостереженні і практикою критичного мислення, діти використовують в малюнках запас існуючих у них зорових образів, які “часто примітивні” і у такому разі саме вивчення природи допомагає збагатити дитячі малюнки. В. Сюзева також висловила про можливість взаємозв’язку декоративної роботи з малюванням з природи та з тематичним малюванням [9].

Дисертант І. Рязанцева обґрунтовує залежність створення декоративних форм (орнаментів) від роботи безпосередньо над природою (у підготовці вчителя образотворчого мистецтва) [8].

Огляд думок ряду дослідників дозволяє прийти до висновку про важливість малювання з природи не тільки як виду навчально - пізнавальної діяльності в школі але і дає можливість припустити, що воно може найдієвішим чином впливати на вирішення школярами творчих завдань в гуртках декоративно-прикладного мистецтва (в позакласній роботі).

Не дивлячись на лаконізм і умовність, декоративні композиції, як правило, дуже близькі до живої природи. В них багато придуманого художником, але глядачеві завжди ясно, що було прообразом їх. Художнє узагальнення реальних форм в ДПМ може відбуватися різними шляхами. С. Раппорт пише про два таких способи: *образотворчий*, коли форма предмету, художньо перероблена, не змінює правдивої цілісної зовнішності конкретних предметів, подій, явищ, і *необразотворчий*, коли художник для створення образу застосовує форми, позбавлені конкретного наочного змісту [5, 6].

Оскільки узагальнення зображення реального предмету і перетворення його в декоративний образ є складним процесом, ми маємо на увазі способи узагальнення, що зустрічаються найчастіше: площинне рішення композиції, відмова від перспективи та світло-повітряного середовища; декоративність колірного вирішення; утрирування пропорцій; порушення співвідношень предметів та їх деталей.

Досить часто заняття в гуртках ДПМ зводяться до копіювання зразків композицій, зроблених керівником або запропонованих у методичній

літературі, підміняючи тим самим процес творчості набуттям ремісничих навичок. В іншому випадку учні створюють власні слабкі образні рішення, робота над якими не була поставлена керівником гуртка методично правильно, без попередньої роботи з натурними аналогами. Тобто, не враховується умовна поетапність творчого узагальнення реалістичного зображення в декоративні образи: натурна зарисовка; спрощення та узагальнення, лінійно-плямовий пошук образу; декоративне вирішення образу в кольорі.

Таким чином, ескіз майбутнього предмету, його образне рішення з'являється стихійно, неусвідомлено. Такий ескіз, схематичний, неточний, вирішений у загальних рисах. Будучи виконаним для різьбленої дошки, вишивки або батику, він бідний виразними деталями або навпаки, гріщить механічними перерахуваннями, не створює цілісного закінченого образу і отже, не "емоційний".

Оскільки елементи дійсності - це своєрідний "будівельний матеріал", з якого учень виводить "будівлю" уяви, в творчих пошуках потрібно спиратися на явища дійсності, на реальні форми, тільки тоді осмислені явища дійсності піддаються аналізу, виступають в якісно нових комбінаціях, породжують асоціації, які живлять уяву школяра.

Висновки. Таким чином, аналіз зазначеної проблеми дозволяє зробити висновки:

1. Малювання з натури впливає на здатність дитини аналізувати та синтезувати зорові враження через вивчення форм живої природи;
2. Малювання з натури стимулює розвиток творчої уяви школярів в процесі образотворчої діяльності (уроки тематичного та декоративного малювання);
3. Малювання з натури є дієвим засобом формування образного мислення у створенні декоративних форм у гуртках ДПМ.

Перспективи подальших досліджень. Актуальність проблеми потребує подальшого вивчення та аналізу.

Література

1. Антонов А.Т. *Рисование с натуры как общеобразовательный предмет: Автореф. дис. канд. пед. наук*. - Москва, 1987. - 16 с.

2. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк.-СПб.: Союз, 1997. – 96 с.
3. Игнатьев Е.И. Психология рисунка и живописи. - М.: Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1954. – 224 с., ил.
4. Игнатьев Е.И. Психология изобразительной деятельности детей. - М.: Учпедгиз, 1961.
5. Раппопорт С.Х. Неизобразительные формы в декоративном искусстве. - М.: Советский художник, 1968 – 272 с. ил.
6. Ростовцев Н.Н. Очерки по истории методов преподавания рисунка. - М.: Изобразительное иск-во, 1983.
7. Ростовцев Н.Н. Академический рисунок. Курс лекций. - М.: Просвещение, 1973.
8. Рязанцева И.М. Общеобразовательная функция орнамента в подготовке учителя изобразительного искусства: Автореф. дис. канд. пед. наук. - Москва, 1987. - 16 с.
9. Сюзьева В.Ф. Исследование вопросов эстетического воспитания на уроках изобразительного искусства в начальных классах: Автореф. дис. канд. пед. наук. - Москва, 1971. - 20 с.
10. Шорохов Е.В. Тематическое рисование в школе. - М.: Просвещение, 1970.

ПСИХОЛОГІЯ РЕКЛАМИ У КОНТЕКСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ДИЗАЙНЕРІВ

Залевська О.Ю.,
Дніпропетровський національний університет

Анотація. Стаття розкриває головну мету та принципи психології реклами як учбового курсу, що є однією з професійних дисциплін фахової підготовки студентів-дизайнерів

Ключові слова. психологія, реклама, дизайн, утворення, освіта, психологія реклами, студенти, графічний дизайн, психічні процеси.

Аннотация. Залевская О.Ю. Психология рекламы в контексте профессиональной подготовки студентов-дизайнеров. Данная статья раскрывает основные цели и главные принципы психологии рекламы как учебного курса, который является одной из профилирующих дисциплин в профессиональной подготовке студентов-дизайнеров.

Ключевые слова. психология, реклама, дизайн, образование, психология рекламы, студенты, графический дизайн, психические процессы.

Annotation. Zalevskaya E.Y. Psychology of advertising in a context of professional preparation of the students - designers. The given article uncovers the basic purposes and main principles of psychology of advertising as educational course, which is a main subject in professional preparation of the students - designers.

Key word. psychology, advertising, design, formation, education, psychology of advertising, students, graphic design.

Постановка проблеми. Сьогодні реклама є основним ключем до успіху в будь-якому підприємстві цивілізованого світу і з кожним роком увага до рекламної діяльності стрімко зростає. Ознаки цього видно повсюди. І це стосується не тільки якості рекламної продукції та новітніх технологій, що використовуються в галузі рекламної сфери, але й насамперед, підготовки фахівців-рекламістів. Рекламні агенції розростаються, набувають більшої комерційної діяльності і ставлення до підбору фахівців є все більш вимогливішим, серйознішим. На сьогоднішній день знання комп'ютерних графічних програм недостатньо, і це прекрасно розуміють керівники рекламних